

Наливайко Лариса Романівна

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри загальноправових
дисциплін юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
Заслужений юрист України

Чепік-Трегубенко Ольга Сергіївна

здобувач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

Місцеве самоврядування як в Україні, так й в інших демократичних державах світу відіграє фундаментальну роль у реалізації одного з головних завдань – поєднання інтересів і потреб держави, суспільства та особистості. Жодна країна не може вважатися демократичною, якщо вона не має територіальної децентралізації влади.

Актуальність проблематики децентралізації влади у контексті формування громадянського суспільства та сучасних євроінтеграційних процесів в Україні не викликає сумнівів, оскільки сучасна загальнодержавна система управління, з урахуванням певних досягнень, все ж зосереджена в єдиному центрі, існують протиріччя між місцевими органами влади, що суттєво зменшує їхню ефективність функціонування, результатом чого стає відчуженість громадськості від влади та подальша політична нестабільність.

Суттєвий внесок у розвиток питання децентралізації публічної влади здійснили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: С. Авакьян, Р. Агранофф, В. Авер'янов, О. Батанов, М. Баймуратов, М. Вітрук, Т. Вюртенбергер, В. Гізевіус, М. Козюбра, Р. Колишко, А. Крусян, О. Кутафін, О. Лукашева, М. Орзіх, В. Нерсисянц, Р. Паркер, Г. Петері, О. Петришин, В. Погорілко, М. Пухтинський, О. Скрипнюк, А. Ткачук, Ю. Тодика, О. Фрицький, М. Цвік, В. Чіркін, Н. Шевчук, Ю. Шемшученко, О. Ярмиш та ін.

На сучасному етапі становлення Української держави альтернативи децентралізації влади не існує. Впровадження децентралізації сприяє єдності держави та її інституцій, їх взаємодії з інститутами громадянського суспільства, розширенню місцевого самоврядування, активізації населення з метою забезпечення їхніх потреб та інтересів, звуженню сфери впливу держави на суспільство – з'являються механізми саморегуляції, вироблені суспільством,

влада наближається до людей та покращується робота місцевих соціальних програм і служб.

Поняття децентралізації згадується у ст. 132 Конституції, де зазначається, що територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади [1]. Децентралізація є дієвим підґрунтям територіального розвитку, шляхом до реального народовладдя в Україні.

Проблематика децентралізації влади включає в себе три основних напрями: 1) децентралізація державної (центральної) влади; 2) децентралізація регіональної влади; 3) децентралізація місцевого самоврядування (муніципального управління). В дослідницькій літературі науковці розглядають переважно питання першого напрямку, також приділяють увагу проблематиці регіональної влади та її децентралізації. Однак не менш важливим за своєю практичною значимістю є останній напрям: децентралізація муніципального управління на обласному, районному рівнях, а також на рівні окремих громад (міських, селищних та сільських).

Міське самоврядування – фундаментальний принцип організації та здійснення влади у суспільстві й державі, показник демократичного управління у країні. Здійснення децентралізації місцевого самоврядування можливе через створення та повноцінне функціонування інститутів громадянського суспільства. У цьому аспекті актуалізується питання щодо розробки та впровадження дієвих і реальних юридичних механізмів участі громадськості у процесі розв'язання завдань місцевого значення. Адже як вітчизняне законодавство, так й існуючі статuti територіальних громад України не регламентують конкретизованих положень щодо процедури реалізації громадськістю права безпосередньої участі у місцевому самоврядуванні в різних формах: загальні збори, місцеві ініціативи, громадські слухання тощо. Як наслідок – громадськість, через неможливість впливати на рішення органів місцевого самоврядування, втрачає інтерес до участі в управлінні справами місцевого самоврядування.

Сьогодні можна констатувати фактичну декларативність статусу територіальних громад, символічність їх ролі у механізмі реалізації місцевого самоврядування, формальність останнього на регіональному та субрегіональному рівнях. Отже, потрібно посилити увагу на активізації функціональної спроможності територіальних громад як головного суб'єкта місцевого самоврядування, створити відповідні нормативно-правові підстави для реалізації принципу визнання та гарантування місцевого самоврядування, що сприятиме децентралізації публічної влади, розмежуванню функціональних повноважень між органами виконавчої влади на місцях й органами місцевого самоврядування.

Втім, забезпечення високого рівня розвитку інституту місцевого самоврядування передбачає низку законодавчих та інституційних перетворень, що мають чітко вказувати на те, як необхідно здійснювати розподіл державного

бюджету на різних рівнях державної влади. Відповідно, визначення різних рівнів повноважень має бути стрижнем такого підходу для забезпечення узгодженості з бюджетом та зобов'язаннями регіональних та місцевих органів виконавчої влади.

Децентралізація мобілізує додаткові державні ресурси, покращує процес прийняття рішень, є важливим інструментом перегляду існуючих стратегій розвитку, результатом дії яких стали низькі показники економічного розвитку та високого рівня корупції. Маючи необхідні фінансово-матеріальні ресурси, місцеве самоврядування в Україні набуває можливості розвивати політичну, економічну, соціальну, духовно-культурну інфраструктуру; забезпечувати високий рівень політичної участі громадян; створювати механізми дієвого контролю; з урахуванням місцевих особливостей проводити політику соціальних та національних компромісів і, таким чином, уособлювати самоврядування й демократію; забезпечувати чиновників органів влади на місцях необхідними повноваженнями для реалізації, розробки та удосконалення механізмів їхнього функціонування. Разом із тим потребують посилення інститути підзвітності та відповідальності вказаних суб'єктів.

Практика запровадження децентралізації у низці країн світу дає підстави для висновку про неоднозначність результатів реформ, які можуть мати як позитивний, так і негативний характер. Це залежить від ряду суб'єктивних та об'єктивних чинників. Потрібним є більш глибоке дослідження світового досвіду децентралізації. Розгляд питань значущості децентралізації публічної влади, виявлення сутнісних особливостей механізму децентралізації і моделей його застосування у різних державах світу дозволить здійснити вибір оптимальної моделі подальшої децентралізації публічної влади в Україні, а також сприятиме демократизації державного управління. Реалізація процесу децентралізації в історичній перспективі відкриває перед Українською державою можливості забезпечення верховенства права на всій її території та недоторканність державних кордонів, підвищення ефективності управління суспільством і якості життя населення в умовах миру, свободи та демократії.

Відповідно, на сучасному етапі у нашій державі на часі створення нової моделі місцевого і регіонального самоврядування, орієнтованої на реалізацію принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, що регламентує не тільки право, а й спроможність територіальних громад реалізовувати ті завдання, що на них покладаються. Тож ідея децентралізації має сприйматися як невід'ємна частина загального процесу модернізації України та розвитку громадянського суспільства у ній.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними Законом «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. // ВВР України. – 2016. – № 28. – Ст. 532).